

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมา แนวคิดหลัก ๆ หลายประการของเสรีนิยม ซึ่งเป็นผลผลิตของขบวนการทางความคิดในยุคแห่งความรู้แจ้ง (Enlightenment) ของศตวรรษที่ 18 ภายหลังจากปฏิวัติฝรั่งเศสในปี ค.ศ. 1789 ได้แก่ การให้ความสำคัญอย่างสูงสุดกับปัจเจกบุคคลผู้ทรงเหตุผล มีเสรีภาพ ความเสมอภาค และขันติธรรมทางความคิดและรสนิยม¹ ได้รับการเชิดชูและยอมรับจากสังคมส่วนใหญ่ ทั้งจากประเทศเสรีนิยม ประเทศในกลุ่มคอมมิวนิสต์เดิม และในประเทศโลกที่สาม ให้เป็นฐานในการดำเนินความสัมพันธ์ต่าง ๆ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม

พร้อมกันนั้น การขยายตัวของเสรีนิยม ก็ได้ทำให้แนวคิดที่ตรงกันข้ามอย่างเผด็จการเบ็ดเสร็จ (ฟาสซิสต์) กลายเป็นแนวคิดที่ถูกมองว่าเป็นอันตรายต่อมนุษย์ และไม่เหมาะสมที่จะเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ในด้านหนึ่ง เสรีนิยมมีความเห็นว่า การให้อำนาจแก่รัฐเพื่อบังคับการกระทำต่าง ๆ ของมนุษย์ตามการอธิบายของแนวคิดเผด็จการเบ็ดเสร็จ เป็นเรื่องที่ขัดกับหลักความสามารถในการใช้เหตุผลของมนุษย์ ซึ่งไม่ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาใด ๆ เลย นอกจากนี้แนวคิดเผด็จการเบ็ดเสร็จยังถูกประณามว่า ไม่คำนึงถึงศักดิ์ศรี และความเท่าเทียมกันของมนุษย์ทุกคน ด้วยเหตุนี้ คำตอบเดียวของความสัมพันธ์ทางสังคมของมนุษย์ จึงอยู่ที่การดำเนินตามแนวทางของเสรีนิยมเพียงเท่านั้น

ตัวอย่างของการอธิบายที่สนับสนุนเสรีนิยม พบได้ในงานเขียนของเบลล์ (Daniel Bell) ในหนังสือ *The End of Ideology : On the Exhaustion of Political Ideas in the Fifties*² ที่อ้างความเป็นไปของอุดมการณ์ในความหมายที่เป็นเครื่องมือทางความคิดหรือแว่นตาที่มนุษย์ใช้มองสังคม และทำความเข้าใจสังคมในยุคปัจจุบัน โดยเขามองว่าตั้งแต่ศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมา ลัทธิมาร์กซ์ต้นฉบับ (Classical Marxism) ที่อธิบายสังคมในรูปของความขัดแย้งทางชนชั้น ไม่สามารถใช้อธิบายสังคมอเมริกันได้อีกต่อไป ในขณะเดียวกัน อุดมการณ์ใหม่ที่เกิดขึ้นในเอเชียและแอฟริกาที่

¹ สมเกียรติ วันทะนะ, *อุดมการณ์ทางการเมืองร่วมสมัย* (นครปฐม: ศูนย์ส่งเสริมและฝึกอบรมการเกษตรแห่งชาติ, 2544), หน้า 94.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 5.

คือการแก้ปัญหาโดยใช้กรอบของเสรีนิยม (liberal framework) ให้เหมาะสมกับลักษณะเฉพาะของแต่ละประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการกับปัญหาเศรษฐกิจของชาติ

งานศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับข้อเสนอของฟููกยามา (Francis Fukuyama) ในงานเรื่อง The End of History งานชิ้นนี้อาศัยคำอธิบายของเฮเกล (Georg Wilhelm Friedrich Hegel) ที่ว่าความก้าวหน้าหรือวิวัฒนาการของมนุษย์ ถูกขับเคลื่อนโดยสิ่งที่เรียกว่า “การต่อสู้เพื่อการยอมรับ” (struggle for recognition) ฟููกยามา เสนอว่า โลกในศตวรรษที่ 20 และในอนาคตอันใกล้ กำลังเดินทางไปถึงจุดที่ความขัดแย้งขั้นพื้นฐานแห่งวิถีชีวิตของมนุษย์กำลังจะยุติลง ภายหลังจากการสิ้นสุดของสงครามเย็น อันได้แก่ การพังทลายของกำแพงเบอร์ลิน การล่มสลายของอดีตสหภาพโซเวียตและประเทศในยุโรปตะวันออก พร้อมกับกรณีที่เสรีนิยมประชาธิปไตยได้รับชัยชนะในปลายทศวรรษที่ 1980 ถึงต้นทศวรรษที่ 1990 ในฐานะที่เป็นเป้าหมายของประวัติศาสตร์สากลของมนุษยชาติ โลกแห่งอนาคตในทัศนะของฟููกยามาจึงเป็นโลกที่ทุกประเทศมีความเห็นพ้องต้องกัน ในประเด็นสำคัญว่าเสรีนิยมประชาธิปไตย (liberal democracy) จะเป็นแนวทางเดียวที่ได้รับการยอมรับ เนื่องจากเป็นแนวทางที่นำไปสู่ความก้าวหน้าของสังคม ด้วยการรับรองเกียรติ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งทำให้ความขัดแย้งในเรื่องอุดมการณ์มาถึงจุดจบ และนั่นย่อมหมายถึงเป็นอวสานแห่งประวัติศาสตร์ด้วย³

แต่ในความเป็นจริง ข้อสมมติฐานที่ว่าเสรีนิยมเป็นแนวทางเดียวที่นำไปสู่การพัฒนาของสังคมนั้น ยังคงได้รับการถกเถียงจากคนจำนวนหนึ่ง* ตัวอย่างเช่น ไรอัน (Alan Ryan) ได้แย้งว่า ข้อมูลเรื่องความโน้มเอียงของประเทศเสรีนิยมประชาธิปไตยที่ฟููกยามาพยากรณ์ประกอบให้เห็น เป็นการมองอย่างผิวเผินเกินไป เพราะถึงแม้ว่าบางประเทศ เช่น สิงคโปร์ จะอ้างว่าตนเองเป็น

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 5 – 6; Francis Fukuyama, “The End of History and the Last Man”[Online], 1992, Available from: <http://www.marxists.org/reference/subject/philosophy/works/us/fukuyama.html> [2006, March 27]

* งานโต้แย้งอื่น ๆ เช่น Samuel P. Huntington ในงานเรื่อง The Clash of Civilization: Remaking of World Order มองว่า ประวัติศาสตร์ยุคหลังสงครามเย็น ยังไม่ถึงจุดสิ้นสุด แต่การปะทะกันทางอารยธรรม จะก้าวขึ้นมาบีบคั้นกดดันในการเมืองโลก และเส้นแบ่งระหว่างอารยธรรมจะเป็นความขัดแย้งใหญ่ครั้งสุดท้ายในโลกสมัยใหม่ (อนุช อาภาภิรม, “ความรู้กับความไม่รู้ การปะทะทางอารยธรรม”, มติชนรายสัปดาห์ (24 มิถุนายน 2548): 41.)

ประชาธิปไตย แต่โดยเนื้อแท้แล้ว กลับไม่ได้มีเสรีภาพและเป็นประชาธิปไตยเลย⁴ ดังนั้น จึงเป็นการยากที่จะสรุปว่า ประเทศต่าง ๆ ได้ดำเนินตามแนวทางของเสรีนิยมประชาธิปไตยเพียงอย่างเดียว

นอกจากนี้ ความเคลื่อนไหวทางอุดมการณ์ที่ปรากฏตัวออกมาในรูปแบบต่าง ๆ ยังแสดงให้เห็นถึงความท้าทายต่อฐานคติ (assumptions) เบื้องต้นของเสรีนิยมประชาธิปไตยอยู่ตลอดเวลา โดยนักวิชาการอย่างมิลล์ (C. Wright Mills) ในงานเรื่อง Letter to the New Left วิจารณ์ว่า ความคิดของเบลล์เปรี๊ยะเปรียบเสมือน “ปัญญาชนนาโต้” (the NATO Intellectuals) ที่ทำการโฆษณาชวนเชื่อ เช่นเดียวกับการกระทำของอดีตสหภาพโซเวียต เพราะหากพิจารณาถึงความเป็นจริง การก่อจลาจลในประเทศต่าง ๆ อย่างเช่น คิวบา เดอร์เก้ เกาหลีใต้ และได้หวัน รวมทั้งความขัดแย้งที่เกิดขึ้นของอุดมการณ์แบบใหม่ ๆ เช่น ขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิสตรี และขบวนการเคลื่อนไหวของนักศึกษา ที่ปรากฏในประเทศสหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา และฝรั่งเศส ในช่วงเวลาที่ผ่านมา ได้พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่าความคิดเรื่องจุดสิ้นสุดของอุดมการณ์เป็นความคิดที่ไม่ถูกต้อง

ในด้านหนึ่ง ปรากฏการณ์ของการเคลื่อนไหวทางสังคมที่เกิดขึ้น เช่น ขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิสตรี ขบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มคนชายขอบ ขบวนการเคลื่อนไหวของเพศที่สาม ได้แสดงให้เห็นว่าเสรีนิยมประชาธิปไตยที่ให้ความสำคัญกับสิทธิ และเสรีภาพของคนในสังคมนั้น ไม่สามารถตอบสนองต่ออัตลักษณ์ของคนเหล่านี้ได้

ขณะที่การเคลื่อนไหวอีกด้านหนึ่ง ตั้งแต่การประท้วงองค์การการค้าโลก (WTO) ที่ซีแอตเทิล (Seattle) ในปลายปี 1999 การเคลื่อนไหวประท้วง G8, I.M.F., A.D.B., APEC ฯลฯ ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในประเทศลาตินอเมริกา เช่น อาเจนตินาและโบลิเวียร์ การจัดตั้งเวทีสมัชชาสังคมโลก (World Social Forum) เวทีคู่ขนานอื่น ๆ และเวทีระดับย่อยในประเทศต่าง ๆ รวมทั้งการประท้วงในรูปแบบสากลขนาดใหญ่ ที่ต่อต้านสงครามของจักรวรรดินิยมอเมริกาทำอังกฤษในประเทศอิรัก ช่วงเดือนกุมภาพันธ์ ปี 2003 ฯลฯ⁶ ก็แสดงให้เห็นถึงข้อเท็จจริงของการต่อสู้ด้วยจุดยืนที่ไม่พอใจในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเสรี โดยพวกเขา มองว่า เสรีนิยมเป็นแนวทางที่นำไปสู่ความไม่เท่าเทียมกันของคนในสังคม⁷

⁴ Iain MacKenzie, “Introduction: The Arena of Ideology”, in Political Ideologies: An Introduction, eds. Eccleshall, Robert et al., 2nd ed. (London: Routledge, 1994), p. 13.

⁵ Ibid., pp. 13 - 14.

⁶ โจ อิงภากรณ์ และนุมนวล ชัพราช, ร้อยปีการต่อสู้ชายแก่ผู้ชายใหม่ไทย (กรุงเทพฯ: ประชาธิปไตยแรงงาน, 2547), หน้า 251 – 252.

⁷ วอเคน เบลโล, ปีคัมภีร์โลกาภิวัตน์ เปิดแนวคิดใหม่เพื่อจัดการเศรษฐกิจโลก, แปลโดย ไพโรจน์ ภูมิประดิษฐ์, (กรุงเทพฯ: สวนเงินมีมา, 2545), หน้า 5.

ข้อมูลที่น่าสนับสนุนว่าแนวคิดเสรีนิยมนำไปสู่ความไม่เท่าเทียม พบได้จากผลการสำรวจรายได้ของประชากรในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมา โดยจากจำนวนประชากร โลกราว 6,000 กว่าล้านคน มีคนถึง 3,000 ล้านคนที่มีรายได้เพียงวันละ 1 – 2 ดอลลาร์สหรัฐ⁸ และในขณะที่การเติบโตของรายได้เฉลี่ยต่อหัวในประเทศกำลังพัฒนามีไม่ถึงร้อยละ 3 จำนวนคนยากจนและอัตราการว่างงานของประเทศที่พัฒนาแล้วอย่างญี่ปุ่น และประเทศในทวีปยุโรปก็เพิ่มขึ้นจนกลายเป็นเรื่องปกติ⁹

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาและทำความเข้าใจแนวคิดอื่นนอกเหนือจากการอธิบายบนฐานของแนวคิดแบบเสรีนิยม ซึ่งหนึ่งในนั้นก็คือแนวคิดเผด็จการเบ็ดเสร็จ (totalitarian) อย่างแนวคิดฟาสซิสต์ (fascism)^{*} จึงยังคงมีความจำเป็นและมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพื่อสร้าง/พัฒนากรอบหรือมุมมองอื่น ๆ ในการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และยังจะเป็นการแสวงหาแนวทางอื่น ๆ ในการอยู่ร่วมกันของผู้คนในสังคมหนึ่ง ๆ ที่ไม่ติดกับกรอบของเสรีนิยมเพียงอย่างเดียว อีกด้วย

ทั้งนี้ จากการศึกษาแนวคิดเผด็จการเบ็ดเสร็จ เราจะพบว่าแนวคิดดังกล่าวมักจะถูกใช้เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองในช่วงสงครามเย็น ซึ่งแบ่งขั้วอำนาจของโลกออกเป็น 2 ขั้ว อย่างชัดเจน โดยเชื่อมโยงจากการปกครองแบบเผด็จการที่เกิดขึ้นในประเทศต่าง ๆ ช่วงก่อนและระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 อันได้แก่ การปกครองแบบนาซีของเยอรมนี การปกครองแบบฟาสซิสต์ของอิตาลี และการปกครองแบบสตาลินของรัสเซีย เท่านั้น¹⁰

การอธิบายในลักษณะดังกล่าว แสดงให้เห็นประเด็นสำคัญ 4 ประการ ที่มีต่อการทำความเข้าใจแนวคิดเผด็จการเบ็ดเสร็จในปัจจุบัน ซึ่งแตกต่างจากการนำเสนอในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ได้แก่

⁸ พิทยา ว่องกุล, *ทักษิณ โลกาภิวัตน์* (กรุงเทพฯ: สายธาร, 2547), หน้า 14.

⁹ วอเคน เบลโล, *ปิดม่าน โลกาภิวัตน์ เปิดแนวคิดใหม่เพื่อจัดการเศรษฐกิจโลก*, หน้า 323.

^{*} ศัพท์รัฐศาสตร์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายของ Fascism ว่า ลัทธิฟาสซิสต์ (ระบบเผด็จการในอิตาลี) (ศัพท์รัฐศาสตร์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพฯ: สรรวมิก, 2548), หน้า 66.) โดยในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ขยายความคำว่า ‘ลัทธิ’ หมายถึง ‘คติความเชื่อถือ ความคิดเห็น และหลักการที่มีผู้นับนับถือ และปฏิบัติตามสืบเนื่องกันมา เช่น ลัทธิสังคมนิยม ลัทธิชาตินิยม ลัทธิทุนนิยม’ แต่ในงานศึกษานี้ ผู้ศึกษาเลือกใช้คำว่า แนวคิดฟาสซิสต์ ในการกล่าวถึง Fascism ซึ่งพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 อธิบายคำว่า ‘แนวคิด’ หมายถึง ‘ความคิดที่มีแนวทางปฏิบัติ’ ผู้ศึกษาจึงมีความเห็นว่า คำอธิบายดังกล่าว เหมาะสมที่จะใช้ในงานศึกษามากกว่าคำอธิบายแบบแรก เนื่องจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาความคิดแบบฟาสซิสต์ของมูสโสลินี.

¹⁰ Abbott Gleason, *Totalitarianism the inner history of the cold war* (New York: Oxford, 1995), p. 3.

ประการแรก เผด็จการเบ็ดเสร็จกลายเป็นแนวคิดที่ถูกให้ค่าโดยการคัดลอกจากมุมมองของเสรีนิยมประชาธิปไตยสมัยใหม่ว่าเป็นแนวคิดในทางลบ และไม่เหมาะสมต่อการนำไปใช้ในทางปฏิบัติ" กล่าวคือ การกล่าวอ้างแนวคิดเผด็จการเบ็ดเสร็จว่าเป็นฐานความคิดของการปกครองประเทศของผู้นำอย่างมุสโสลินี (Benito Mussolini, 1883 – 1945) และฮิตเลอร์ (Adolf Hitler, 1889 – 1945) ซึ่งใช้วิธีการที่รุนแรงเพื่อทำตามอุดมการณ์ทางการเมืองแบบของตน ส่งผลต่อความคิดที่เป็นปรปักษ์กับแนวคิดดังกล่าวในสังคมปัจจุบัน ที่ตั้งอยู่บนฐานของความคิดตามแนวคิดแบบเสรีนิยมประชาธิปไตย ภายใต้เงื่อนไขของการให้สิทธิ เสรีภาพ และความเท่าเทียมกันทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

ประการที่สอง เมื่อเผด็จการเบ็ดเสร็จถูกมองว่าเป็นปฏิปักษ์ต่อปัจจุบัน ผู้ที่ศึกษาแนวคิดทางการเมืองหรือทฤษฎีการเมืองจำนวนมาก จึงไม่ให้ความสำคัญกับการศึกษาแนวคิดเผด็จการเบ็ดเสร็จ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนก็คือการให้ความหมายของคำว่า “totalitarianism” ที่เพิ่งจะถูกนำมาอธิบายโดย ‘Oxford English Dictionary’ เป็นครั้งแรกในปี 1933 อันเป็นผลมาจากความจำเป็นที่ต้องการใช้คำศัพท์ใหม่เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองในขณะนั้น¹²

ประการที่สาม นอกจากที่แนวคิดเผด็จการเบ็ดเสร็จจะไม่ค่อยได้รับความสนใจที่จะทำการศึกษาแล้ว แนวคิดเผด็จการเบ็ดเสร็จ ยังถูกลดระดับในการอธิบายให้เป็นเพียงรูปแบบการปกครองหนึ่งซึ่งผูกติดกับอุดมการณ์ทางการเมือง ภายใต้ระบอบการปกครองแบบเผด็จการ (dictatorship)* ทำให้ละเลยการอธิบายในระดับของแนวคิดที่เป็นทฤษฎีการเมือง ซึ่งมีความสำคัญ

¹¹ Eugene Kamenka, “Totalitarianism”, *A Companion to Contemporary Political Philosophy* 1 (1993): 629.

¹² Herbert J. Spiro, “Totalitarian”, *International Encyclopedia of the Social Sciences* 16 (1968): 106 – 107.

* งานจำนวนมากมักจะแบ่งการปกครองระบอบเผด็จการออกเป็น 2 ประเภท คือ เผด็จการแบบอำนาจนิยม (Authoritarianism) และเผด็จการแบบเบ็ดเสร็จ (Totalitarianism) โดยอธิบายการปกครองแบบเผด็จการเบ็ดเสร็จในทำนองที่ว่าเป็นการปกครองที่รัฐบาลไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง และใช้อำนาจควบคุมทุกด้านของสังคม ภายใต้อุดมการณ์ขงาจัด (Fascism) และซ้ายจัด (Communism) งานดังกล่าวเช่น โกวิท วงศ์สุรวัฒน์, พื้นฐานรัฐศาสตร์กับการเมืองในศตวรรษที่ 21 (นครปฐม: ศูนย์ส่งเสริมและฝึกอบรมการเกษตรแห่งชาติ, 2543), หน้า 63 – 66.; สมพงศ์ เกษมสิน, ลัทธิการเมือง (กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 2519), หน้า 31 – 39.; จรูญ สุภาพ, หลักรัฐศาสตร์ฉบับพื้นฐาน (กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 2522), หน้า 398 – 399.; ฉัชชาภัทร อุ่นตรงจิตร, รัฐศาสตร์ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547), หน้า 119 – 125. ในขณะที่งานอย่าง โยชิน มหายุทธนา, ภัยร้ายจากเผด็จการฟาสซิสต์ (กรุงเทพฯ: บพิธ แผนการพิมพ์, 2516) แม้ว่าจะอาศัยข้อมูลที่อธิบายแนวคิดฟาสซิสต์จากงานศึกษาในต่างประเทศ แต่ก็ไม่ได้ศึกษางานเขียนของฟาสซิสต์ที่ถือเป็นต้นฉบับของแนวคิด อีกทั้งงานศึกษาเหล่านั้นก็ยังเป็นงานที่เชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ด้วย

อย่างยิ่งในการเป็นพลังความคิดที่มีความเข้มข้นเพื่อใช้วิเคราะห์ ตรวจสอบ หรืออธิบายสังคมการเมือง

ประการสุดท้าย ข้อถกเถียงต่าง ๆ ในการศึกษา ที่เกิดขึ้นจากการอธิบายแนวคิดเผด็จการเบ็ดเสร็จ ส่งผลต่อความไม่ชัดเจนในการอธิบายแนวคิดที่แท้จริงว่าเป็นอย่างไร ตัวอย่างเช่น การอธิบายแนวคิดเผด็จการเบ็ดเสร็จของเฟรดริค (Friedrich) และบริซซินกี (Brzezinski) ที่เสนอให้พิจารณาลักษณะสำคัญของเผด็จการเบ็ดเสร็จ คือ การผูกขาดอำนาจจากส่วนกลางนั้น ถูกตั้งข้อสงสัยจากนักวิชาการจำนวนมากว่า ในความเป็นจริงแล้ว ลักษณะดังกล่าวก็สามารถพบเห็นได้ในรัฐบาลของหลายประเทศ และไม่ได้เป็นลักษณะพิเศษและจำกัดเฉพาะกับการเมืองในประเทศเผด็จการเบ็ดเสร็จเท่านั้น¹³

ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดอีกเรื่องหนึ่งก็คือ กรณีของปัญหาจากความสับสนในการอธิบายแนวคิดที่ว่าเผด็จการเบ็ดเสร็จเป็นแนวคิดของสังคมนิยม ทำให้นักสังคมนิยมส่วนใหญ่ไม่ยอมรับ และมีความเห็นว่าการอธิบายในลักษณะดังกล่าวไม่ใช่แนวคิดสังคมนิยมที่แท้จริง¹⁴ ในความเป็นจริงแล้ว แม้แต่ในหมู่นักสังคมนิยมก็ยังใช้คำที่เชื่อมโยงถึงแนวคิดเผด็จการเบ็ดเสร็จอย่างคำว่า ฟาสซิสต์ เมื่อเอ่ยถึงฝ่ายที่ตรงกันข้ามกับตนด้วย¹⁵

นอกจากนี้ แนวคิดดังกล่าวยังเกิดปัญหาในการประยุกต์ใช้จำนวนมาก เช่น ในประเด็นการจัดรูปแบบการปกครองของบางประเทศ อย่างการปกครองแบบ ‘Horthy’ ในประเทศฮังการี รูปแบบ ‘Pilsudski’ ในโปแลนด์ รูปแบบ ‘Salazar’ ในโปรตุเกส หรือรูปแบบ ‘Peron’ ในอาร์เจนตินา ซึ่งเกิดการถกเถียงจากนักวิชาการว่าสามารถจัดหมวดหมู่การปกครองในประเทศดังกล่าวให้รวมอยู่ในรูปแบบเผด็จการเบ็ดเสร็จได้หรือไม่¹⁶

1.2 คำถามในการวิจัย

แนวคิดฟาสซิสต์ในงานเขียนของมุสโสลินี มีองค์ประกอบทางความคิดอะไรบ้าง และองค์ประกอบเหล่านี้มีความสัมพันธ์กันอย่างไร

¹³ Eugene Kamenka, “Totalitarianism”, *A Companion to Contemporary Political Philosophy*: 632.

¹⁴ Herbert J. Spiro, “Totalitarian”, *International Encyclopedia of the Social Sciences*: 108.

¹⁵ ศ. ศิวรักษ์, *อธิบายแนวคิดปรัชญาการเมืองฝรั่งเศส*, พิมพ์ครั้งที่ 4(กรุงเทพฯ: ศีขนิษฐา, 2546), หน้า58.

¹⁶ Herbert J. Spiro, “Totalitarian”, *International Encyclopedia of the Social Sciences*: 108.

1.3 วัตถุประสงค์ในการวิจัย

งานวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์แนวความคิดแบบฟาสซิสต์ จากงานเรื่อง The Doctrine of Fascism ของเบนิโต มุสโสลินี

1.4 ขอบเขตในการศึกษา

การศึกษาแนวความคิดฟาสซิสต์ของเบนิโต มุสโสลินี ในครั้งนี้ ผู้ศึกษามุ่งจำกัดงานเขียนเรื่อง The Doctrine of Fascism (1935) เป็นสำคัญ โดยจะทำการวิเคราะห์ในเชิงปรัชญาการเมือง นอกจากนี้ยังเลือกศึกษาแง่มุมทางประวัติศาสตร์ของอิตาลีในบริบทที่จะช่วยทำความเข้าใจความคิดของมุสโสลินีด้วย

1.5 ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาแนวความคิดฟาสซิสต์ในงานวิจัยนี้ เป็นการศึกษาในทางปรัชญาการเมือง ที่ให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์ด้วยทออย่างละเอียด (close textual analysis) โดยผู้ศึกษาจะเน้นที่เอกสารปฐมภูมิ (Primary Source) เป็นหลัก นั่นคือ จะทำการตีความจากงานเขียนของมุสโสลินี (Benito Mussolini) เรื่อง The Doctrine of Fascism (1935) โดยตรง เนื่องจากงานเขียนชิ้นนี้ ถือได้ว่าเป็นงานเขียนชิ้นสำคัญที่ได้รับการกล่าวถึงอย่างกว้างขวาง และให้หลักการของฟาสซิสต์อย่างชัดเจน¹⁷ อีกทั้ง ยังถูกนำไปใช้เป็นเอกสารประกอบการสัมมนาของพรรคฟาสซิสต์ และได้รับการเผยแพร่ในช่วงเวลาที่สอดคล้องกับที่มุสโสลินีเริ่มดำเนินกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นรูปธรรมของฟาสซิสต์อิตาลี อีกด้วย ถึงแม้ว่าแหล่งข้อมูลหลายแห่งจะอ้างถึงงานเขียนชิ้นนี้ไม่ใช่งานเขียนของมุสโสลินีเพียงคนเดียว โดยในบรรดาแหล่งข้อมูลเหล่านี้ บางแห่งให้ข้อมูลว่าเป็นงานที่มุสโสลินี และเจนติเล (Giovanni Gentile; 1875-1944)^{*} ร่วมมือกันเขียนขึ้น¹⁸ ในขณะที่บางแห่งก็กล่าวอ้างว่า

¹⁷ ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, ลัทธิเศรษฐกิจการเมือง, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546), หน้า 327.

^{*} เจนติเล (Giovanni Gentile; 1875-1944) นักปรัชญาอิตาลี เคยดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์มหาวิทยาลัยในปาเลอโม (Palermo) ปิซ่า (Pisa) และ โรม (Rome) เขาเป็นผู้เสนอความคิดเรื่อง 'Actual Idealism' ซึ่งมีใจความสำคัญคือ การมองว่าความจริง (reality) เป็นการแสดงออกของการคิด (act of thinking) จากความสามารถในการรับรู้ (percipience) ดังนั้น ความคิด (idea) หนึ่งๆ จึงเป็นการสร้างสรรค์ที่เจาะจงอยู่ภายใต้การผูกโยงเข้าเป็นความรู้ทั้งหมด ไม่ได้อยู่ในด้านใดด้านหนึ่งเท่านั้น เจนติเลถือเป็นปัญญาชนที่มีอิทธิพลต่อแนวคิดฟาสซิสต์และ

มุสโสลินีเป็นผู้เขียน จากการอาศัยต้นร่างทางปรัชญาของเจนติเล¹⁹ และบางแห่งก็ยกฐานะให้เจนติเลเป็นผู้เขียนทั้งหมด โดยใช้ชื่อของมุสโสลินีออกหน้า²⁰ แต่สำนักพิมพ์อีกหลายแห่งก็ได้ตีพิมพ์งานชิ้นนี้เป็นหนังสือ อย่างเช่น สำนักพิมพ์ ‘Howard Fertig’²¹ ซึ่งเป็นฉบับที่ผู้ศึกษานำมาอ้างถึงในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ก็ยังคงปรากฏชื่อของมุสโสลินีในฐานะผู้เขียนเพียงคนเดียว

ทั้งนี้ เอกสารงานเขียนเรื่อง *The Doctrine of Fascism* ของมุสโสลินีที่ยกมาอ้างอิงนั้น ผู้ศึกษาจะได้แปลเป็นภาษาไทยและตีพิมพ์ไว้ในภาคผนวกเพื่อมิให้เกิดความรุ่มร่ามในการเขียนตัวเรื่อง ซึ่งการตีพิมพ์เชิงบรรณคดีก็ยังคงอยู่ที่ส่วนล่างของหน้าที่ยกมาอ้างอิงถึง เพียงแต่ส่วนของเอกสารที่ยกมาประกอบเป็นหลักฐานเท่านั้น ที่ไปปรากฏอยู่ในภาคผนวก

สำหรับ เอกสารทุติยภูมิ (Secondary Sources) อันได้แก่ หนังสือ ตำรา เอกสาร และงานเขียนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับแนวความคิดแบบฟาสซิสต์ ซึ่งเป็นการศึกษาบริบททางประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ การเมือง ของประเทศอิตาลีนั้น ผู้ศึกษาเลือกนำมาอธิบายประกอบเอาไว้ในบทที่ 2 และนำมาใช้ประกอบการตีความเอกสารปฐมภูมิในบางประเด็น เพื่อให้เข้าใจความคิดของมุสโสลินีมากยิ่งขึ้น

มุสโสลินีอย่างมาก เห็นได้จากการดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมีบทบาทเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงรากฐานของระบบการศึกษาอิตาลี ในช่วงระหว่างปี ค.ศ. 1922-24 ภายใต้รัฐบาลสมัยแรกของมุสโสลินี นอกจากนี้ ยังมีบทบาทในการฟื้นฟูวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวอิตาลี จากการเป็นประธานของสถาบันวัฒนธรรมฟาสซิสต์แห่งชาติ (president of the National Fascist Institute of Culture) ในปี ค.ศ.1924 และบรรณาธิการของสารานุกรมใหม่อิตาลี (the new Enciclopedia Italiana) ในปี ค.ศ.1936 อีกทั้งยังเป็นสมาชิกของสภากลางฟาสซิสต์ (Fascist Grand Council) ที่มีความใกล้ชิดกับมุสโสลินีด้วย; Available from: http://en.wikipedia.org/wiki/Giovanni_Gentile [2006, June 22], <http://www.answers.com/topic/giovanni-gentile> [2006, June 22]

¹⁸ Benito Mussolini, “The Doctrine of Fascism” [Online], 1935, Available from: <http://www.worldfuturefund.org/wffmaster/Reading/Germany/mussolini.htm>[2006, June 22]; หรือ โปรดดูภาคผนวก 1

¹⁹ ส. ศิวรักษ์, *อธิบายแนวคิดปรัชญาการเมืองฝรั่งเศส*, หน้า 56.

²⁰ Available from: http://en.wikipedia.org/wiki/Doctrine_of_Fascism [2006, June 22]

²¹ Benito Mussolini, *The Doctrine of Fascism* (New York: Howard Fertig, 2006), p.3.

1.6 ทฤษฎีหรือแนวคิดที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาแนวคิดฟาสซิสต์จากงานต่างประเทศในเบื้องต้น ผู้ศึกษาพบว่า แนวคิดฟาสซิสต์ มักจะถูกอธิบายโดยผนวกเข้ากับการพิจารณาบริบทในเชิงประวัติศาสตร์ด้วยแง่มุมและจุดเน้นที่แตกต่างกันไป ทั้งนี้ ผู้ศึกษาสามารถแบ่งงานศึกษาที่อธิบายแนวคิดฟาสซิสต์ออกได้เป็น 5 แนวทาง ดังนี้

1.6.1 การศึกษาแนวคิดฟาสซิสต์ในฐานะที่เป็นผลผลิตของความเสื่อมทางศีลธรรม

การวิเคราะห์แนวคิดฟาสซิสต์ ว่าเป็นผลมาจากความเสื่อมทางศีลธรรม ได้รับการอธิบายโดยนักประวัติศาสตร์วัฒนธรรมของเยอรมนีและอิตาลี อย่าง Benedetto Croce และ Friedrich Meinecke พวกเขา มองว่าแนวคิดฟาสซิสต์เป็นผลผลิตจากการแตกหักของวัฒนธรรม (cultural fragmentation) และการเปลี่ยนแปลงทางศีลธรรม ที่มีต่อค่านิยมของชาวยุโรปในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา²² กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ผลที่เกิดขึ้นจากสงครามโลกครั้งที่ 1 นั้น ได้สร้างความปั่นป่วนทางเศรษฐกิจ ความขัดแย้งทางสังคม และความสับสนทางวัฒนธรรม ซึ่งนำไปสู่การพังทลายของความรู้สึทางจิตใจ และเปิดโอกาสให้แนวคิดใหม่ ๆ อย่างฟาสซิสต์แบบชาตินิยมสุดขั้ว เข้ามาแทนที่

Peter Drucker ในงานเรื่อง The End of Economic Man²³ แสดงให้เห็นถึงความคิดที่สนับสนุนการอธิบายข้างต้น เขาย้ำว่า การจะทำความเข้าใจแนวคิดฟาสซิสต์ได้อย่างเพียงพอ นั้น เราต้องอธิบายแนวคิดฟาสซิสต์ควบคู่ไปกับการพิจารณาถึงวิกฤตการณ์ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งหลายของมนุษย์ ทั้งการเปลี่ยนแปลงในแนวคิดเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ การเปลี่ยนแปลงในแนวคิดเรื่องธรรมชาติของสังคม และการเปลี่ยนแปลงในหน้าที่และฐานะทางสังคมของพวกเขา เพราะการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เหล่านี้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในหลักการพื้นฐานของค่านิยมของมนุษย์ โดยจากการศึกษาปรากฏการณ์ในยุโรปช่วงปลายศตวรรษที่ 19 ถึงต้นศตวรรษที่ 20 Drucker พบว่าแนวคิดฟาสซิสต์ที่เกิดขึ้น ล้วนเป็นผลมาจากการล่มสลายของระบบจริยธรรม ที่ไม่สามารถรักษาและพัฒนาหลักเสรีภาพและความเสมอภาคของมนุษย์ ซึ่งได้รับการยึดถือและปฏิบัติกันมาเป็นเวลานานก่อนหน้านี้ได้

อย่างไรก็ตาม การอธิบายดังกล่าวถูกโต้แย้งจากนักวิชาการจำนวนหนึ่ง ที่มองว่าแนวคิดฟาสซิสต์น่าจะเป็นผลผลิตจากความก้าวหน้าหรือการพัฒนาทางประวัติศาสตร์มากกว่าที่จะเป็น

²² A. James Gregor, Interpretation of Fascism (New Jersey: General Learning, 1974), pp. 29 – 32.

²³ Peter Drucker, The End of Economic Man: The Origins of Totalitarianism (Harper & Row, 1969), Ibid., pp. 33 – 37.

ผลผลิตจากความเสื่อมถอยดังที่ Croce, Meinecke, และ Drucker กล่าวอ้าง²⁴ ตัวอย่างของการอธิบายดังกล่าวได้แก่ A. James Gregor เขาเสนอว่า ในความเป็นจริงแล้ว แนวคิดฟาสซิสต์ที่เกิดขึ้นในอิตาลีเป็นผลมาจากการพัฒนาทางอุดมการณ์ที่ต่อเนื่อง ทั้งทางวัฒนธรรม การเมือง และสังคม ที่เกิดขึ้นในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 ถึงต้นศตวรรษที่ 20 ในประเทศแถบยุโรปตะวันตกและยุโรปกลาง²⁵

1.6.2 การศึกษาแนวคิดฟาสซิสต์ในฐานะที่เป็นผลผลิตของปัจจัยเชิงจิตวิทยาสังคม

การศึกษาแนวคิดฟาสซิสต์ในลักษณะนี้ จะใช้การวิเคราะห์ทางจิตวิทยาเป็นเครื่องมือในการอธิบายการเกิดขึ้นของแนวคิด ตัวอย่างเช่น งานของ Wilhelm Reich เรื่อง *The Mass Psychology of Fascism*²⁶ เสนอให้พิจารณาฟาสซิสต์ในเชิงเศรษฐศาสตร์ควบคู่ไปกับเรื่องเพศ (sex – economic) เขาอธิบายว่าแนวคิดฟาสซิสต์เป็นผลผลิตของการบีบคั้นทางเพศในสังคมของคนชั้นกลาง ซึ่งได้รับการบ่มเพาะตั้งแต่วัยเด็ก โดยเด็กที่ถูกบีบคั้นทางเพศนั้น มีความโน้มเอียงสูงที่จะกลายเป็นคนตื่นกลัว หงุดหงิด ไร้ซึ่งอำนาจ และวิตกกังวล ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นลักษณะของฟาสซิสต์ อย่างไรก็ตาม Reich มองว่า พลังของการบีบคั้นทางเพศที่เพียงพอจะแสดงออกซึ่งลักษณะฟาสซิสต์นั้น ต้องใช้เวลายาวนานหลายร้อยปี กล่าวคือลักษณะดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้ ต้องถูกกระทำซ้ำจนกลายเป็นประเพณีของสังคมหนึ่ง ๆ เป็นเวลานาน โดยเขายกตัวอย่างให้เห็นว่า การที่ฟาสซิสต์ได้รับการสนับสนุนในอิตาลีและเยอรมัน แต่การสนับสนุนดังกล่าวกลับไม่เกิดในอังกฤษ ฝรั่งเศส หรือสหรัฐอเมริกา ในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจของต้นศตวรรษที่ 20 นั้น เป็นเพราะเหตุผลทางประเพณีดั้งเดิมของแต่ละประเทศที่แตกต่างกันนั่นเอง

ในงานเรื่อง *Escape from Freedom* Erich Fromm ซึ่งให้เห็นว่าประวัติศาสตร์แต่ละยุคสมัยล้วนแต่ทำให้ผู้คนกลายเป็นปัจเจกมากขึ้น อันเนื่องมาจากการต่อสู้ให้ตนเองมีเสรีภาพที่จะเติบโตพัฒนา รวมทั้งใช้ศักยภาพความสามารถเฉพาะตนอย่างเต็มที่ โดยที่กระบวนการทำให้เป็นปัจเจกดังกล่าวได้ถึงจุดสูงสุดในช่วงยุคสมัยใหม่ ซึ่งเป็นช่วงที่ผู้คนมีเสรีภาพมากที่สุด แต่ก็ทำให้พวกเขาเกิดความรู้สึกโดดเดี่ยวแปลกแยกมากที่สุดเช่นกัน เพราะการมีเสรีภาพมากขึ้นเช่นนี้ ทำให้เขาต้องสูญเสียความเกี่ยวพันเดิม ๆ ซึ่งให้ความมั่นคงและความรู้สึกเป็นพวกพ้องหรือหมู่คณะ ไปจนหมดสิ้น ยังผลให้พวกเขาเต็มไปด้วยความสงสัยในเรื่องความหมายของชีวิต และรู้สึกว่าตัวเองไร้ความสำคัญ ผู้คนในยุคสมัยใหม่นี้จึงพยายามที่จะหาทางที่จะหลุดพ้นจากเสรีภาพดังกล่าว หนทางแรกได้แก่การมีเสรีภาพในเชิงบวก อันหมายถึงการพยายามผสานตัวเองเข้ากับสังคม โดยแสดงออก

²⁴ G. Stanley Payne, *A History of Fascism 1914 – 45* (London: UCL, 1995), p. 452.

²⁵ A. James Gregor, *Interpretation of Fascism*, pp. 42 – 47.

²⁶ *Ibid.*, pp. 59 – 64.

อย่างอิสระซึ่งความรัก และการทำงานเชิงสร้างสรรค์ ส่วนอีกทางหนึ่งก็คือ การหาความมั่นคงใหม่ ด้วยการละทิ้งเสรีภาพ ซึ่งแม้ว่าวิธีการดังกล่าวจะเป็นการทำลายเสรีภาพและบูรณภาพของตัวตนของเขาก็ตาม แต่ก็ยังเป็นหนทางที่จะช่วยให้เขาเกิดความมั่นคงทางจิตใจ และขจัดความกังวลในเรื่องความโดดเดี่ยวไร้ความสำคัญไปได้ การละทิ้งเสรีภาพดังกล่าว จึงเป็นสาเหตุของการเกิดขึ้นและแพร่หลายของระบอบฟาสซิสต์²⁷

นอกจากนี้ การอธิบายแนวคิดฟาสซิสต์ในเชิงจิตวิทยา ยังพบได้ในงานของนักจิตวิทยาอีกจำนวนหนึ่ง เช่น Peter Nathan ให้ความสำคัญกับการเลี้ยงดูจากครอบครัวตั้งแต่วัยเด็ก²⁸ และนักวิชาการจากสำนัก 'Frankfurt' เช่น Theodor Adorno, Max Horkheimer เน้นที่อิทธิพลจากวัฒนธรรม ซึ่งผลิตบุคลิกของคนในสังคม อันเป็นลักษณะเฉพาะตัวของผู้ที่สนับสนุนฟาสซิสต์²⁹

1.6.3 การศึกษาแนวคิดฟาสซิสต์ ที่ให้ความสำคัญกับการอธิบายเรื่องการต่อสู้ทางชนชั้น

ความพยายามในการวิเคราะห์แนวคิดฟาสซิสต์ว่าเป็นเรื่องของ การต่อสู้ทางชนชั้น สามารถพบได้จากงานศึกษาจำนวนหนึ่ง ซึ่งมักจะเป็นการตีความของนักมาร์กซิสต์³⁰ งานเหล่านี้มองว่าเนื้อแท้แล้ว ฟาสซิสต์ก็คือเผด็จการของชนชั้นนายทุน ซึ่งมีจุดหมายในการทำลายขบวนการปฏิวัติของชนชั้นกรรมาชีพ โดยอาศัยพลังสนับสนุนจากกลุ่มนายทุน ข้าราชการ และคนงานที่มีจิตสำนึกต่ำ โดยในบางครั้ง นักฟาสซิสต์อาจจะแกล้งใช้ถ้อยคำโจมตีระบบนายทุน แต่ทันทีที่ได้ครอบครองอำนาจ ก็จะแสดงตัวออกมาว่าแท้จริงแล้ว ตนเองก็เป็นระบบเผด็จการของนายทุน เป็นทุนนิยมที่ใช้อำนาจรัฐช่วยเหลือนายทุนเต็มที่³¹ ทั้งนี้ ผู้ศึกษาสามารถแบ่งประเภทของการอธิบายได้ดังนี้

1.6.3.1 งานศึกษาฟาสซิสต์ในฐานะที่เป็นตัวแทนของทุนนิยมอุตสาหกรรม

จากการศึกษาระบอบฟาสซิสต์ในประเทศอิตาลี ของ Aquila ในงานเรื่อง *II Fascismo italiano* เขามีความเห็นว่ แก่นแท้ของฟาสซิสต์ในอิตาลี เป็นผลที่เกิดขึ้นจากชัยชนะของทุนนิยมอุตสาหกรรม (Industrial Capital) Aquila ขยายความว่า การเกิดขึ้นของสงครามจักรวรรดินิยมในปี 1914 – 18 ที่เป็นเหตุให้พื้นฐานทางเศรษฐกิจในสังคมทุนนิยมเกิดความปั่นป่วนนั้น ส่งผลในทางลบต่อการฟื้นฟูวิถีการผลิตที่เป็นประโยชน์ต่อชนชั้นกรรมาชีพ โดยถึงแม้ว่าภายหลังสงคราม จะมี

²⁷ อีริค ฟรอมม์, หนีไปจากเสรีภาพ, แปลโดย สมบัติ พิศตะอาด, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: มูลนิธิเด็ก, 2539), หน้า 3 – 21.

²⁸ A. James Gregor, *Interpretation of Fascism*, p. 59.

²⁹ G. Stanley Payne, *A History of Fascism 1914 – 45*, p. 453.

³⁰ *Ibid.*, p. 443.

³¹ ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, ลัทธิเศรษฐกิจการเมือง, หน้า 342.

การจัดตั้งองค์กรของกรรมาชีพ ที่มีชื่อว่า “สังคมนิยมประชาธิปไตย” (Social Democracy) ซึ่งคอยเรียกร่องผลประโยชน์ให้พวกเขา แต่องค์กรดังกล่าวกลับไม่มีพลังเพียงพอในการกดดันทางการเมือง อันเป็นผลมาจากการขาดผู้นำที่มีทักษะและความสามารถในการเปลี่ยนแปลง กล่าวคือ การที่ผู้นำของกลุ่มสังคมนิยมประชาธิปไตย พยายามร่วมมือกับกลุ่มนายทุน แทนที่จะต่อสู้ในฐานะที่เป็นตัวแทนของชนชั้นแรงงานนั้น กลายเป็นการทำลายองค์กรของตน และส่งเสริมให้นายทุนได้รับผลประโยชน์มากขึ้น โดยถึงแม้ว่านายทุนเหล่านั้นจะมีผลประโยชน์ที่แตกต่างกันไป แต่ Aquila อธิบายเพิ่มเติมว่า หากพิจารณาโดยรวมแล้ว ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นล้วนแล้วแต่เป็นของกลุ่มทุนอุตสาหกรรมทั้งสิ้น และด้วยเหตุที่กลุ่มทุนดังกล่าวได้รับการสนับสนุนทางการเมืองจากผู้นำประเทศอย่างมุสโสลินี ระบอบฟาสซิสต์ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าว จึงถือว่าเป็นชัยชนะทางอุดมการณ์และทางการเมืองของฝ่ายทุนนิยมอุตสาหกรรม ที่มีเหนือขบวนการเคลื่อนไหวของชนชั้นกรรมาชีพ³²

1.6.3.2 งานศึกษาฟาสซิสต์ในฐานะที่เป็นตัวแทนของกลุ่มนายทุนขนาดใหญ่

ชุดของคำอธิบายที่ว่าแนวคิดฟาสซิสต์เป็นตัวแทนของทุนนิยมอุตสาหกรรมในประเทศอิตาลี ช่วงต้นศตวรรษที่ 20 ดังที่ได้กล่าวข้างต้นนั้น ได้รับการโต้แย้งจากนักวิชาการอย่าง Palmiro Togliatti ในงานเรื่อง *A Proposito del Fascismo* เขามีความเห็นว่าเป็นความจริงแล้ว ฟาสซิสต์ไม่ได้เป็นเพียงเผด็จการของทุนนิยมอุตสาหกรรมเท่านั้น แต่ควรจะถือว่าเป็นตัวแทนของกลุ่มทุนขนาดใหญ่ทั้งหมด (big bourgeoisie) ซึ่งรวมทั้งกลุ่มทุนอุตสาหกรรม กลุ่มทุนที่ดิน กลุ่มทุนธุรกิจการเงิน และกลุ่มทุนใหญ่อื่น ๆ ด้วย โดยในช่วงแรก กลุ่มทุนใหญ่เหล่านี้ ไม่ได้เข้าไปยึดอำนาจโดยตรง แต่การที่กลุ่มทุนเหล่านี้เข้าไปจัดการกับรากฐานของสังคมนั้น ได้ทำให้ฐานทางการเมืองเดิมเริ่มสูญเสียอำนาจในการปกครองไปให้กับกลุ่มทุนดังกล่าว ซึ่งท้ายที่สุดแล้วก็กลายเป็นเผด็จการของกลุ่มทุนขนาดใหญ่ทั้งหมด อย่างไรก็ตาม Togliatti เสริมว่า ความพยายามที่จะทำให้กลุ่มทุนต่างๆ ได้รับความพอใจด้วยกันทั้งหมดนั้น เต็มไปด้วยปัญหาจำนวนมาก เพราะกลุ่มทุนทั้งหลายต่างก็มีความต้องการที่ค่อนข้างขัดแย้งกัน กล่าวคือ กลุ่มทุนบางกลุ่มต้องการให้มึน โอบายเปิดการค้าเสรี กลุ่มเหล่านี้ได้แก่ กลุ่มทุนดั้งเดิม และกลุ่มทุนอุตสาหกรรมที่ต้องใช้วัตถุดิบพิเศษ เพราะพวกเขามีศักยภาพเพียงพอที่จะนำสินค้าเข้าแข่งขันในตลาด แต่กลุ่มทุนใหม่ๆ และกลุ่มธุรกิจที่มีการแข่งขันสูง กลับต้องการให้มึน โอบายปกป้องราคาสินค้าของตน ซึ่งวิธีการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งดังกล่าวนี้ นั้น ยากที่จะคาดเดาได้ เพราะในบางครั้งกลุ่มทุนต่างๆ ก็ใช้วิธีการเจรจาตกลงกันได้ แต่ในบางครั้งกลับมีการตกลงกันอย่างลับ ๆ เฉพาะบางกลุ่มเท่านั้น³³

³² A. James Gregor, *Interpretation of Fascism*, pp. 131 – 138.

³³ *Ibid.*, pp. 140 – 142.

1.6.3.3 งานศึกษาฟาสซิสต์ในฐานะที่เป็นการร่วมมือกันของกลุ่มทุนธุรกิจการเงิน

การศึกษาการเมืองของอดีตสหภาพโซเวียต ในช่วงปี 1934 ในงานเรื่อง *Fascism and Social Revolution in 1934* R. Palme Dutt อธิบายวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นจากระบบทุนนิยม ว่าเป็นผลมาจากความสามารถของพลังการผลิตที่พัฒนาขึ้นตลอดเวลา ทำให้ผลิตสินค้าได้จำนวนมาก แต่ด้วยเหตุที่ชนชั้นกรรมาชีพซึ่งมีจำนวนมากนั้น ไม่มีความสามารถที่จะซื้อสินค้าเหล่านั้นได้ ทำให้เกิดภาวะสินค้าล้นตลาด ส่งผลให้นายทุนอุตสาหกรรมต่าง ๆ ต้องขาดทุนตามไปด้วย ซึ่งวิธีการแก้ไขปัญหานี้ รัฐมีทางเลือก 2 ทาง ทางแรก รัฐจะต้องลดการพัฒนาพลังการผลิตควบคู่ไปกับการรักษาระบบชนชั้นที่มีอยู่ในสังคมเอาไว้เหมือนเดิม ส่วนทางที่สอง รัฐจะต้องก่อตั้งพลังการผลิตแบบใหม่ที่มีเป้าหมายเพื่อสังคมทั้งหมด โดยการล้มเลิกระบบชนชั้น ทางเลือกของรัฐแบบฟาสซิสต์ก็คือแบบแรก กล่าวคือ รัฐจะลดการพัฒนาพลังการผลิตด้วยการเปลี่ยนจากระบบทุนนิยมเสรีแบบเดิม ให้เป็นเผด็จการแบบถอยหลัง ด้วยการออกนโยบายแบบผูกขาดการผลิตสินค้า และลดการใช้นวัตกรรมใหม่ๆ ที่จะทำให้อัตราการผลิตพัฒนาขึ้น พร้อมกับจำกัดและควบคุมการบริโภคสินค้าของประชาชน ในขณะเดียวกัน รัฐจะหันไปพึ่งการลงทุนของกลุ่มทุนธุรกิจการเงินที่ร่วมมือกัน เพราะกลุ่มทุนดังกล่าวถือว่าเป็นฐานอำนาจของทุนที่เป็นตัวเงินของนายทุนทั้งหลาย ซึ่งในท้ายที่สุดแล้ววิธีการดังกล่าวก็หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะนำไปสู่ผลประโยชน์อันมหาศาลของกลุ่มทุนธุรกิจการเงิน³⁴

1.6.4 การศึกษาแนวคิดฟาสซิสต์ ที่ให้ความสำคัญกับการอธิบายเรื่องมวลชน

การศึกษาแนวคิดฟาสซิสต์ในลักษณะนี้ จะมีจุดร่วมอยู่ที่ให้การความสำคัญกับการอธิบายเรื่อง “มวลชน” อย่างไรก็ตาม การให้ความหมายของคำว่า ‘มวลชน’ ในงานศึกษาต่าง ๆ ก็ยังมีความแตกต่างกันไป ดังนี้

1.6.4.1 งานศึกษาฟาสซิสต์ในฐานะขบวนการเคลื่อนไหวของมวลชนที่เป็นคนชั้นกลาง

การอธิบายแนวคิดฟาสซิสต์ ด้วยการให้ความสำคัญกับขบวนการเคลื่อนไหวของมวลชนที่เป็นคนชั้นกลาง ปรากฏให้เห็นเป็นครั้งแรกในงานศึกษาของ Luigi Salvatorelli เรื่อง *Nazionalfascismo* เขามองว่าฟาสซิสต์เป็นขบวนการเคลื่อนไหวที่เป็นอิสระของกลุ่มคนชั้นกลางและคนชั้นกลางระดับล่าง³⁵

³⁴ Ibid., pp. 142 – 156.

³⁵ Martin Kitchen, *Fascism* (London: Macmillan, 1976), p. 60.

งานของ Salvatorelli ได้รับการสนับสนุนจาก Seymour Martin Lipset ในงานเรื่อง *Der Faschismus, die Linke, die Rechte und die Mitte* Lipset ยอมรับว่า โครงสร้างสังคมภายใต้ระบบทุนนิยม ถูกแบ่งออกเป็น 3 ชั้น ซึ่งมนุษย์ในแต่ละชั้น ก็จะสนับสนุนอุดมการณ์ที่แตกต่างกันไป ในระดับปานกลางจนถึงสุดขั้ว โดยกลุ่มนายทุนและเจ้าของที่ดิน ซึ่งถือว่าเป็นคนชั้นสูง จะมีความคิดแบบขว้างจัด และอนุรักษ์นิยม สำหรับกลุ่มคนชั้นล่างอย่างผู้ใช้แรงงานและชาวนายากจน นั้น เลือกที่จะสนับสนุนแนวคิดสังคมนิยมประชาธิปไตยและคอมมิวนิสต์ ส่วนคนชั้นกลาง จะมีแนวคิดแบบเสรีนิยมและฟาสซิสต์ ทั้งนี้ Lipset อธิบายเพิ่มเติมว่า สังคมที่เป็นฟาสซิสต์นั้น เกิดจากการที่คนชั้นกลางถูกบีบทั้งจากสังคมส่วนบนและสังคมส่วนล่าง ด้วยการเอาเปรียบของกลุ่มทุนขนาดใหญ่ และการเรียกร้องของขบวนการเคลื่อนไหวที่เป็นกลุ่มแรงงาน โดยที่แนวคิดเสรีนิยม ซึ่งเป็นหนึ่งในแนวคิดของคนชั้นกลาง ที่ใช้วิธีการแก้ไขปัญหาด้วยการปฏิรูประบบค่อยเป็นค่อยไป เพื่อรักษาระดับของเสรีภาพทางเศรษฐกิจนั้น ได้รับการพิสูจน์แล้วว่าไม่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ เท่ากับเป็นการเปิดโอกาสให้ขบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มคนชั้นกลางที่มีแนวคิดแบบฟาสซิสต์เข้ามาจัดการกับปัญหา³⁶

1.6.4.2 งานศึกษาฟาสซิสต์ในฐานะขบวนการเคลื่อนไหวของมวลชนไร้แก่นสาร

Jose Ortega y Gasset ในงานเรื่อง *The Revolt of the Masses*³⁷ มีความเห็นว่า จากการศึกษาประวัติศาสตร์ ฟาสซิสต์ก็คือรูปแบบของขบวนการเคลื่อนไหวของมวลชนที่เขาเรียกว่า “mass man” ซึ่งเกิดขึ้นจากกลุ่มคนที่มีความต้องการบางอย่างร่วมกัน โดยที่ไม่อาจผ่อนปรนหรือรอคอยอีกต่อไปได้ Gasset อธิบายเพิ่มเติมว่า “mass man” หรือมวลชนดังกล่าวมีลักษณะที่ไร้แก่นสาร กล่าวคือ เป็นกลุ่มคนที่ไม่มีความมุ่งมั่นในชีวิตที่แน่นอน ใช้ชีวิตอย่างง่ายๆ ไม่จริงจังกับชีวิต โดยในบางครั้งพวกเขาอาจจะยอมติดตามหรือเชื่อฟังใครบางคน แต่บางครั้งพวกเขาก็อาจจะไม่สนใจผู้อื่นเลยก็ได้ ซึ่งจากลักษณะดังกล่าวทำให้เราไม่สามารถคาดหวังอะไรกับคนเหล่านี้ได้ ด้วยเหตุนี้รูปแบบของรัฐบาลแบบฟาสซิสต์จึงมีลักษณะเช่นเดียวกับมวลชน คือ ใช้ความรุนแรง ไร้เหตุผล ไม่มีความรู้ ไม่มีความมั่นคง และกำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ จากความต้องการของตนเอง

1.6.4.3 งานศึกษาฟาสซิสต์ในฐานะของสังคมนวลชน

จากการศึกษาของ William Kornhauser ในงานเรื่อง *The Politics of Mass Society*³⁸ เขามองว่าฟาสซิสต์ก็คือผลผลิตของสังคมนวลชน โดย Kornhauser อธิบายเพิ่มเติมว่า สังคมนวลชนคือ

³⁶ Ibid., p.63.

³⁷ A. James Gregor, *Interpretation of Fascism*, pp. 80 – 84.

³⁸ Ibid., pp. 107 – 113.

สังคมที่ประกอบด้วยปัจเจกชนจำนวนมาก ซึ่งไม่ได้แยกออกจากกันอย่างเป็นอิสระ ด้วยลักษณะดังกล่าว ได้ทำให้เกิดการรวมกลุ่มกันของมวลชน ที่มีบทบาทสำคัญในช่วงวิกฤตการณ์ เพราะจากวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้น ทำให้ตำแหน่งของผู้นำเกิดความสั่นคลอน กล่าวคือ การคงไว้ซึ่งผู้นำคนเดิม หรือการมีผู้นำที่จัดตั้งขึ้นใหม่ซึ่งขาดความสามารถในการแก้ไขปัญหาวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้น ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง นั้น ไม่สามารถที่จะสกัดกั้นแรงผลักดันของมวลชนได้ ผลที่เกิดขึ้นก็คือการเปิดโอกาสให้ผู้นำแบบใหม่ที่ได้รับการเห็นชอบจากกลุ่มมวลชนเข้าไปดำเนินการเปลี่ยนแปลงนโยบายทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง โดยลักษณะที่แตกต่างไปจากสังคมแบบเดิมก็คือ ในสังคมแบบเดิมนั้น ผู้นำจะแยกตนเองออกจากมวลชนอย่างชัดเจน แต่สังคมแบบใหม่หรือสังคมฟาสซิสต์ ผู้นำกลับใช้มวลชนเป็นเครื่องมือในการเปลี่ยนแปลง ซึ่งส่งผลให้ตำแหน่งของผู้นำแบบใหม่นี้มีความมั่นคงมากกว่าเดิม

1.6.5 การศึกษาแนวคิดฟาสซิสต์ ที่ให้ความสำคัญกับการอธิบายแนวคิดเผด็จการเบ็ดเสร็จ

งานศึกษาที่อธิบายฟาสซิสต์ด้วยการใช้แนวคิดเผด็จการเบ็ดเสร็จ (totalitarian) ได้รับความสนใจจากนักวิชาการเป็นอย่างมาก จนถือได้ว่าเป็นคำอธิบายที่ทรงพลังมากที่สุด ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2³⁹ อย่างไรก็ตาม ผู้ที่อธิบายแนวคิดฟาสซิสต์โดยเชื่อมโยงเข้ากับแนวคิดเผด็จการเบ็ดเสร็จเป็นคนแรกก็คือ Giovanni Gentile เขาเสนอว่า แนวคิดฟาสซิสต์สร้างสังคมรูปแบบใหม่ด้วยการทะลวงเข้าไปในทุกพื้นที่ของชีวิตมนุษย์ ซึ่งโดยเนื้อแท้แล้ว การอธิบายดังกล่าว ก็คือการให้ความหมายของแนวคิดเผด็จการเบ็ดเสร็จ⁴⁰

Carl Friedrich และ Zbigniew K. Brzezinski ในงานเรื่อง *Totalitarian Dictatorship and Autocracy* อธิบายในทำนองเดียวกับ Gentile ว่า ฟาสซิสต์ก็คือรูปแบบหรือลักษณะของแนวคิดเผด็จการเบ็ดเสร็จ⁴¹ แต่ Friedrich และ Brzezinski อธิบายลักษณะของเผด็จการเบ็ดเสร็จไว้ว่า ประกอบด้วยตัวชี้วัด 6 ประการ คือ ประการแรก เผด็จการเบ็ดเสร็จเป็นอุดมการณ์ที่มีรายละเอียดครอบคลุมการดำรงอยู่ในทุกด้านของมนุษย์ ประการที่สอง เผด็จการเบ็ดเสร็จจะต้องมีพรรคการเมืองของมวลชนเพียงพรรคเดียว มีผู้นำเพียงคนเดียว และมีความเข้มแข็งเหนือกว่า หรือร่วมมือกับระบบราชการ ประการที่สาม เผด็จการเบ็ดเสร็จเป็นระบอบที่มีการคุกคามโดยพรรคการเมืองและตำรวจลับ ประการที่สี่ เผด็จการเบ็ดเสร็จจะต้องผูกขาดการควบคุมสื่อมวลชน ประการที่ห้า เผด็จการเบ็ดเสร็จจะต้องผูกขาดการใช้อาวุธ และประการที่หก เศรษฐกิจแบบเผด็จการเบ็ดเสร็จ

³⁹ Ibid., p. 214.

⁴⁰ Abbott Gleason, *Totalitarianism the Inner History of the Cold War*, p. 17.

⁴¹ A. James Gregor, *Interpretation of Fascism*, p. 214.

ต้องมีลักษณะของการควบคุมโดยตรงจากส่วนกลาง ซึ่งจากการอธิบายดังกล่าว ทำให้ Friedrich และ Brzezinski มีความเห็นเพิ่มเติมว่าฟาสซิสต์กับคอมมิวนิสต์ ก็มีพื้นฐานจากเผด็จการเบ็ดเสร็จ เช่นเดียวกัน⁴²

สำหรับ Hannah Arendt ในงานเรื่อง *The Origins of Totalitarianism*⁴³ เผด็จการเบ็ดเสร็จ เกิดขึ้นจากการก่อตัวของขบวนการเคลื่อนไหวแบบเบ็ดเสร็จ (totalitarian movement) ซึ่งมี จุดมุ่งหมาย และประสบความสำเร็จในการจัดตั้งมวลชนที่ไม่ได้ถูกผูกโยงเข้ากับผลประโยชน์ร่วม อย่างหนึ่งอย่างใด และไม่ได้เป็นตัวแทนของชนชั้นใดที่มีเป้าหมายบางอย่าง อย่างชัดเจน กล่าวอีก นัยหนึ่งก็คือ มวลชนภายใต้ขบวนการเคลื่อนไหวแบบเบ็ดเสร็จ เป็นสมาชิกที่มีความเป็นกลาง ทางการเมือง เพราะไม่ได้เป็นสมาชิกของพรรคการเมือง หรือเป็นรัฐบาล หรือเป็นสมาชิกของ องค์กรอาชีพ หรือสหภาพการค้าใดๆ ด้วยเหตุนี้ Arendt จึงมองว่า ขบวนการเคลื่อนไหวแบบ เบ็ดเสร็จใช้แนวทางของประชาธิปไตยแบบเสรี ที่ให้สิทธิเสรีภาพกับประชาชนในการรวมกลุ่ม ซึ่ง ในที่นี้ก็คือขบวนการเคลื่อนไหวแบบเผด็จการเบ็ดเสร็จ เพื่อเป้าหมายในการหันกลับมาล้มล้างตัว มั่นเอง

ในส่วนของการอธิบายรูปแบบการปกครองแบบเผด็จการเบ็ดเสร็จ นั้น Arendt เสนอว่า เผด็จการเบ็ดเสร็จ มีลักษณะที่สำคัญแตกต่างจากการปกครองเผด็จการรูปแบบต่าง ๆ (tyrannies, despotism, dictatorships) เพราะไม่ได้ขึ้นอยู่กับเพียงการมีผู้นำที่ปฏิเสธกฎหมายอื่น ๆ นอกเหนือจากกฎหมายที่ตนเองบัญญัติขึ้นเพื่อใช้บังคับภายในรัฐ หรือการปกครองที่รัฐบาลอยู่ เหนือกฎหมาย ดังที่ปรากฏให้เห็นได้ในการปกครองแบบเผด็จการ เท่านั้น แต่การปกครองแบบ เผด็จการเบ็ดเสร็จก็คือการปกครองภายใต้กฎธรรมชาติ หรือกฎทางประวัติศาสตร์ ซึ่งถือว่าเป็นการ ปกครองภายใต้อำนาจที่สูงที่สุดเหนือมนุษย์ทั่วไป (suprahuman) เพราะไม่ใช่การใช้อำนาจเพื่อ ผลประโยชน์ของผู้หนึ่งผู้ใด และไม่ได้เป็นเพียงแนวทางในการตัดสินใจหรือคิดให้กับพฤติกรรม ของปัจเจกบุคคล แต่เป็นการเตรียมพร้อมที่จะเสียสละผลประโยชน์ของทุกคนเพื่อปฏิบัติตามกฎ ของธรรมชาติหรือกฎของประวัติศาสตร์⁴⁴

ดังนั้น การคุกคามแบบเบ็ดเสร็จซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อความมั่นคงของมนุษย์ ด้วยการ ปลดปล่อยพลังอำนาจของธรรมชาติหรือของประวัติศาสตร์นั้น ก็คือ การคุกคามที่ปฏิบัติตามกฎ

⁴² Carl Friedrich and Zbigniew K. Brzezinski, *Totalitarian Dictatorship and Autocracy* (Praeger, 1956), pp. 3, 8 – 10.

⁴³ Hannah Arendt, *The Origins of Totalitarianism*, 7th ed. (New York: Meridian, 1971), pp.308, 311–312.

⁴⁴ Ibid., pp. 460 - 462.

ของธรรมชาติหรือกฎของประวัติศาสตร์นั่นเอง และการคุกคามที่เป็นไปตามกฎของธรรมชาติหรือกฎของประวัติศาสตร์ดังกล่าว ก็ไม่ได้มีเป้าหมายเพื่อผลประโยชน์ของใครคนใดคนหนึ่ง แต่เป็นการทำเพื่อมนุษยชาติทั้งหมด ซึ่งเท่ากับว่าเป็นการเสียดสีเพียงส่วนเดียว เพื่อผลประโยชน์โดยรวมทั้งหมด ตัวอย่างเช่น การคุกคามที่เป็นการตัดสินใจของเชื้อชาติและบุคคลบางประเภทที่ไม่เหมาะสมตามธรรมชาติ หรือชนชั้นบางชนชั้นที่สมควรจะถูกทำลายตามประวัติศาสตร์⁴⁵

แต่ Arendt เตือนว่า ลักษณะดังกล่าวอาจจะทำให้เกิดการเข้าใจผิดได้ว่าเป็นการกระทำแบบเผด็จการ เพราะในช่วงแรกจะมีการยกเลิกกฎหมายต่างๆ ที่ใช้อยู่ในขณะนั้น แต่การคุกคามแบบเบ็ดเสร็จจะไม่ปล่อยให้เกิดสภาวะที่ปราศจากกฎหมายเพื่ออำนาจเผด็จการของใครบางคน ด้วยการทำลายช่องว่างระหว่างมนุษย์ ซึ่งเท่ากับว่าเป็นการทำลายความรักในเสรีภาพที่อยู่ในจิตใจของมนุษย์ลงไปด้วย⁴⁶

1.6.6 การศึกษาแนวคิดฟาสซิสต์ ที่ให้ความสำคัญกับการอธิบายอำนาจของภาวะสมัยใหม่

โดยทั่วไปแล้ว การศึกษาแนวคิดฟาสซิสต์ภายใต้ความคิดเรื่องอำนาจของภาวะสมัยใหม่ ไม่ใช่งานศึกษาที่มุ่งเน้นการอธิบายแนวคิดฟาสซิสต์โดยตรง แต่มักจะเป็นงานเขียนที่พยายามอธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายใต้ความเป็นสมัยใหม่ โดยเฉพาะความคิดแบบอิตเลอร์นาซีในเยอรมนี ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของแนวคิดฟาสซิสต์ตามที่เข้าใจกัน โดยส่วนใหญ่ ในแง่ งานศึกษาเหล่านี้ จึงล้วนแล้วแต่มีนัยสำคัญในการมุ่งทำความเข้าใจกระบวนการความสัมพันธ์และการดำรงอยู่ของอำนาจในภาวะสมัยใหม่เป็นหลัก แต่ถึงกระนั้น การทำความเข้าใจงานศึกษาประเภทดังกล่าว ก็ยังถือว่ามิใช่ประโยชน์ต่อการสร้างมุมมองในการความเข้าใจที่มีต่อแนวคิดฟาสซิสต์ ให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น ดังจะได้อธิบายต่อไปนี้

Giorgio Agamben กล่าวถึงอำนาจอริปไตยในรัฐสมัยใหม่ ที่ได้ผนวกพลเมืองทุกคนให้เข้ามาอยู่ข้างใน และสร้างความเป็นปัจเจกให้กับคนเหล่านั้นไปพร้อมๆ กัน ส่งผลให้ผู้คนจำนวนหนึ่งที่ Agamben เรียกว่า ชีวิตที่เปลือยเปล่า (bare life) ถูกองศ์อริปไตย ซึ่งมีฐานอำนาจอยู่ที่ประชาชนด้วยกันเอง ขับไล่ออกจากปริมณฑลของการเมืองปกติ ไปสู่ปริมณฑลของสภาวะพิเศษ (state of exception) รัฐสมัยใหม่ทั้งหลาย ไม่ว่าจะป็นประชาธิปไตย เผด็จการเบ็ดเสร็จ (หรือฟาสซิสต์-ผู้

⁴⁵ Ibid., p. 465.

⁴⁶ Ibid., p. 466.

ศึกษา) จึงล้วนแล้วแต่เป็นรัฐที่สร้างอำนาจบนฐานของการสร้างและเบียดขับชีวิตที่เปลือยเปล่าหรือ ศัตรูทางการเมืองเหมือนกัน⁴⁷

Michel Foucault อธิบายปรากฏการณ์ของลัทธินาซีในเยอรมนี ผ่านการทำความเข้าใจ ความสัมพันธ์ทางอำนาจที่เกี่ยวข้องกับการมีชีวิตและความตาย (life and death) ของภาวะสมัยใหม่ Foucault เริ่มต้นด้วยการย้อนกลับไปพิจารณาถึงทฤษฎีคลาสสิกต่างๆ ที่พูดถึงเอกสิทธิ์ทางอำนาจ ขององค์อธิปัตย์ (sovereignty) ที่มีต่อชีวิตของพลเมือง ซึ่ง Foucault เรียกว่า อำนาจในการเอาชีวิต หรือปล่อยให้มีชีวิต (take life or let live) กล่าวคือ ในยุคก่อนสมัยใหม่นั้น องค์อธิปัตย์ โดยอาศัย การอ้างถึงอำนาจอันชอบธรรมที่ได้รับมาจากพลเมือง ก็คืออำนาจหนึ่งเดียวที่สามารถจัดการกับ สิทธิในชีวิตของพลเมือง ทั้งการฆ่าหรือปกป้องพลเมืองคนหนึ่งคนใดจากการถูกฆ่าก็ได้ ในขณะที่ พลเมืองมีอำนาจเหนือชีวิตของตนเอง ได้เพียงกรณีเดียวเท่านั้น นั่นก็คือ ความสามารถในการ เรียกเรื่องความตายให้กับตนเอง⁴⁸ ซึ่งเท่ากับเป็นการละเมิดอำนาจอธิปัตย์ที่มีเหนือพลเมืองคนนั้นๆ ด้วย

แต่ในยุคสมัยใหม่ อำนาจที่มีต่อชีวิตไม่ได้ขึ้นอยู่กับองค์อธิปัตย์เพียงอย่างเดียวอีกต่อไป สิ่ง ที่เกิดขึ้นก็คือการเผยตัวของอำนาจรูปแบบใหม่ที่เรียกว่าอำนาจในการสร้างชีวิตหรือปล่อยให้ตาย (make live and to let die) โดยการให้ความสำคัญกับการศึกษาเทคนิค (technique) ของอำนาจ ที่ กระทำต่อมนุษย์ในฐานะเผ่าพันธุ์หรือที่ Foucault เรียกว่า ชีวการเมือง (biopolitics) ซึ่งได้นำไปสู่ การเปลี่ยนแปลงสิทธิทางการเมืองที่ไม่ใช่ในลักษณะการเข้าแทนที่ของอำนาจแบบใหม่ แต่เป็นการ ผนวกรวมอำนาจแบบใหม่เข้ากับอำนาจที่มีอยู่เดิมขององค์อธิปัตย์ และเทคนิคของอำนาจในเรื่อง การสร้างระเบียบวินัย (discipline) ให้กับปัจเจก⁴⁹

กล่าวได้ว่า ชีวการเมืองก็คือเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชุดของความรู้ในกระบวนการของชีวิตใน การดำรงเผ่าพันธุ์โดยรวมทั้งหมด ตั้งแต่อัตราการเกิด การตาย อัตราของช่วงชีวิตที่สัมพันธ์กับ ประเด็นทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม ฯลฯ เพื่อเป้าหมายในการกลับเข้าไปควบคุมกระบวนการ ของชีวิตทั้งหมดอีกทอดหนึ่ง⁵⁰ ผลที่เกิดขึ้นจากชุดของความรู้และเป้าหมายดังกล่าวนี้ ได้นำไปสู่ การให้ความสำคัญกับหลักประกันในการดำรงชีวิตของประชากร ทั้งการสาธารณสุข การแพทย์ ยา การประกันความปลอดภัย รวมถึงเรื่องของชีวิตประจำวันอย่างการร่วมเพศ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นเรื่อง

⁴⁷ เก่งกิจ กิติเรียงลาภ, “ความคิดทางการเมืองของ Giorgio Agamben: ตอนที่ 1” [Online], 2550, แหล่งที่มา: <http://www.midnightuniv.org> [9 กันยายน 2550]

⁴⁸ Michel Foucault, *The History of Sexuality Volume 1* (New York: Vintage, 1990), pp.135 – 136.

⁴⁹ Michel Foucault, *Society must be defended* (London: Penguin, 2003), pp.241-242.

⁵⁰ Ibid., p.243.

ของการสร้างชีวิต (make live) ในขณะที่อีกด้านหนึ่ง เรื่องของ ความตาย ซึ่งแต่เดิมเคยเป็นเรื่อง ในทางพิธีกรรม หรือการเปลี่ยนผ่านจากการอยู่ภายใต้อำนาจขององค์อธิปัตย์ในโลกหนึ่ง ไปสู่อำนาจขององค์อธิปัตย์ในโลกหนึ่ง หรือจากผู้ที่ตายไปสู่ผู้ที่อยู่รอด ผ่านวาทาสุดท้าย บันทึก หรือ พิณัยกรรม ก็ถูกทำให้เป็นเรื่องส่วนตัวของปัจเจกที่อยู่นอกเหนือการควบคุมของอำนาจ (let die) โดยนัยนี้ อำนาจในการสร้างชีวิตหรือปล่อยให้ตาย จึงไม่ได้เป็นขององค์อธิปัตย์ แต่เป็นอำนาจของ สิ่งที่ Foucault เรียกว่า การทำให้มีกฎเกณฑ์ (regularization)⁵¹

การอธิบายอำนาจในภาวะสมัยใหม่ทั้งหมดที่ได้กล่าวมาข้างต้น ได้แสดงให้เห็นว่า การเกิดขึ้นของลัทธินาซีของฮิตเลอร์ในเยอรมนี ที่มีความคิดหลักในการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ ก็เป็นอีก ปรากฏการณ์หนึ่งที่สามารถอธิบายได้ด้วยแนวคิดเรื่องชีวการเมือง ในภาวะสมัยใหม่ กล่าวคือ ลัทธิ นาซี ถือเป็นวิวัฒนาการของแนวคิดชาตินิยม ที่แต่เดิมถูกนำไปใช้อธิบายความสัมพันธ์ของการทำ สงครามระหว่างฝ่ายตนเองกับศัตรู ในลักษณะที่หากตนเองต้องการมีชีวิตอยู่รอด ศัตรูก็จะต้องถูก สังหาร⁵² ลักษณะดังกล่าวนี้ ถือเป็นอำนาจในทางชีวการเมืองที่ไม่เพียงจะประกันการอยู่รอดของ เผ่าพันธุ์ตนเองเท่านั้น แต่ยังแสดงให้เห็นว่ายิ่งจำนวนคนที่ถูกเผ่าพันธุ์ของตนเองสังหารมีมาก เท่าไหร่ เผ่าพันธุ์ของตนเองก็จะยิ่งบริสุทธิ์มากขึ้นด้วย⁵³ สำหรับวิวัฒนาการที่เกิดขึ้นกับชาตินิยม ของนาซี ก็คือ การรวมกันระหว่างอำนาจอันเปิดเผยของชาวเยอรมันทุกคนในการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ ศัตรูในจินตนาการอย่างชาวยิว ทั้งที่อยู่นอกประเทศและในประเทศเดียวกัน ซึ่งเป็นอำนาจของชีว การเมือง รวมเข้ากันกับอำนาจในการฆ่า (kill) ขององค์อธิปัตย์เดิม ได้ส่งผลให้รัฐนาซีเยอรมนี กลายเป็นรัฐ (แบบฟาสซิสต์) ที่มีอำนาจเด็ดขาดสมบูรณ์ที่สุด⁵⁴

จากการสำรวจงานศึกษาเกี่ยวกับฟาสซิสต์ในครั้งนี้ ผู้ศึกษาพบว่า ถึงแม้งานศึกษาเหล่านี้จะ พยายามอธิบายแนวคิดฟาสซิสต์ในแง่มุมต่างๆ ด้วยการศึกษาค้นคว้าคิดในบริบทประวัติศาสตร์ ซึ่ง นำไปสู่การพัฒนารอบของแนวคิดฟาสซิสต์โดยรวมก็ตาม แต่งานศึกษาต่างๆ ดังกล่าวนี กลับ ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์แนวคิดของนักฟาสซิสต์คนสำคัญอย่าง เบนิตโต มุสโสลินี อัน จะส่งผลให้เกิดความเข้าใจในแนวคิดฟาสซิสต์อย่างถ่องแท้และลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้ งานวิจัย ในครั้งนี้ ผู้ศึกษาจึงเลือกที่จะทำการศึกษา/วิเคราะห์ แนวคิดฟาสซิสต์ของมุสโสลินี ที่ปรากฏในงาน เขียนเป็นหลัก

⁵¹ Ibid., pp.247-248.

⁵² Ibid., p.255.

⁵³ Ibid., p.257.

⁵⁴ Ibid., p.259 – 260.

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) เพื่อเป็นหลักฐานอ้างอิงสำหรับนิสิต นักศึกษา และผู้สนใจในการค้นคว้าต่อไป
- 2) เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการค้นคว้า วิจัย ในงานเขียนของมูสโสลินี และฟาสซิสต์ ในครั้งต่อไป ซึ่งปัจจุบันนี้ ในวงวิชาการของไทยยังไม่มี การค้นคว้า การวิจัย ทางด้านนี้อย่างกว้างขวาง